

МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

На сучасному етапі розвитку суспільства, коли загострюються проблеми культурного і духовного відродження України, формування моральної культури майбутніх вчителів слід розглядати як найголовнішу передумову становлення української державності.

Актуальність проблеми виховання моральної культури особистості вчителя обумовлена гостротою стану моральності в українському суспільстві. У багатьох наших сучасників спостерігається поверхове і пасивне ставлення до іншої особистості, відсутність людяності, невміння поводитися в суспільстві. З огляду на це сучасні вчені (І. Бех, О. Сухомлинська) наголошують на необхідності формування в особистості загальнолюдських моральних якостей. Для морального оздоровлення суспільства необхідне вдосконалення системи морального виховання в освітніх структурах. Передумовами морального виховання та розвитку моральної культури особистості є формування в неї відкритості, спрямованості на іншого, потреби у морально-психологічному взаєморозумінні, що зазначено в працях Т. Аболіної, І. Бега, І. Данилюка, В. Єфименко.

Постановка проблеми обумовила **мету статті** – визначення сутності поняття моральна культура та проблема її виховання у студентів вищих навчальних закладів в системі підготовки вчителя іноземної мови.

Аналізу поняття моральної культури присвячені дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених різних наук, до них належать: філософські (М. Булатов, В. Лекторський, Є. Маркарян, Г. Межуєв, Є. Юдін), психологічні (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, П. Гальперін, М. Каган, О. Леонтєв, Б. Ломов, В. Ротенберг, С. Рубінштейн), педагогічні (О. Батюшкіна, В. Давидов, І. Лернер, В. Ледньов, Я. Пономарьов). У працях І. Бега, Є. Бондаревської, О. Горожанкіної, І. Зязюна, В. Козакова, М. Ковтун, О. Олексюк, В. Петрової, Л. Чорної розглянуто науково-теоретичні засади формування особистості студента вищого навчального закладу, зокрема моральної культури.

Великий внесок у формування наукових уявлень про моральне виховання та моральну культуру зробили К. Байша, І. Бех, Л. Бурдейна, Г. Васянович, І. Грязнов, В. Діуліна, В. Костів, С. Крук, В. Плахтій, О. Пометун, О. Савченко, О. Сухомлинська, Л. Хоружа. В їх працях зазначається, що моральна культура особистості – це наслідок морального розвитку людини, що характеризується рівнем засвоєння моральних цінностей, причетністю до їх створення, збереження та реалізації в практичній діяльності.

Проведений аналіз досліджень та джерел дає нам можливість зазначити, що на сьогоднішньому етапі накопичений певний досвід із підготовки вчителя до морального виховання. Проте, залишається не визначеною проблема особливостей процесу формування моральної культури особистості в системі підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, відсутні науково обґрунтовані рекомендації щодо ефективного здійснення означеного процесу.

Розкриття сутності поняття “моральна культура” потребує аналізу понять “культура” та “мораль”. Поняття “культура” тлумачать по-різному. У загальному контексті та найбільш ґрунтовніше, на нашу думку, поняття культура визначено у педагогічному словнику С. У. Гончаренко. Культура (від лат. *cultura* – виховання, освіта, розвиток) – сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності [2]. Отже, виховання і розвиток особистості відображено у феномені культури.

Мораль, за визначенням І. Даниленка, є не тільки універсальним вселюдським регулятором життя людини, а й показником його соціальної зрілості [3]. Мораль визначає, якою людина повинна бути в суспільстві. В моралі підкреслюється, насамперед, теоретичне уявлення, абстрактно виражене, соціально зумовлене бачення морально досконалого суб'єкта, а в моральній культурі – практично здійснюваний процес морального розвитку людини і суспільства, реальний рівень їхньої моральної зрілості [6].

Моральна культура особистості містить засвоєний досвід людства, який допомагає поводитися морально у традиційних ситуаціях, а також творчі елементи свідомості – моральний розум, інтуїцію, що сприяє прийняттю моральних рішень в проблемних ситуаціях. Як зазначає В. І. Лозова, “Моральна культура – найголовніший компонент духовного життя людини, який характеризує її досягнення в оволодінні основами моралі, як сукупності принципів, вимог, норм, правил, які регулюють дії в усіх сферах її життя, у формуванні моральної свідомості, розвитку моральних почуттів, виробленні звичок моральної поведінки особистості” [5].

Моральна культура являє собою складну структуровану систему. Г. Р. Гуменнікова виділяє чотири складові частини моральної культури: когнітивний, потребово-емоційний, регулятивний, дієво-практичний. Когнітивна складова представлена у першоосновах моральної культури двома блоками: знання в галузі моральності та уявлення в галузі людських стосунків; потребово-емоційний компонент автор розглядає, як емоційний бік духовно-морального життя людини, що включає потреби, мотиви, поведінка, емоції, почуття. Регулятивний компонент являє собою конкретний спосіб здійснення задумів

прояви почуттів, а також ступінь їх перетворюваності в норму. Дієво-практичний компонент передбачає уміння, навички, дії, саму поведінку, тобто уміння реалізувати моральні знання на практиці. У першоосновах моральної культури він представлений трьома блоками, що включають: уміння будувати взаємовідносини з оточуючими, навички етикету й елементи етики стосунків, поведінкова і моральні дії [3].

Виховання моральної культури розглядається не лише як один з напрямів загального виховного процесу, а як цілісний інтегрований механізм повноцінного розвитку і становлення особистості майбутнього вчителя. Стратегія виховної дії щодо розвитку особистості студента, – зазначає І. Д. Бех, – має вибудовуватись із основного соціокультурного постулату сучасності. Головною справою людства, нормою його життя виявляється вирішення моральних проблем. Це для багатьох із нас незвичайна позиція, але вона єдино правильна. Наші нинішні негаразди (і економічні в тому числі), на нашу думку, – результат нехтування цим постулатом. Отже, всі зусилля мають бути спрямовані на те, щоб організація життєдіяльності молодшої людини була вчинковою [1]. Отже, наголошується на необхідності визначення соціальних і моральних завдань, що ставить суспільство перед студентською молоддю, вирішення яких відкриє простір для дослідження більш часткових, ситуативних проблем удосконалення системи освіти і, зокрема, виховання моральної культури майбутніх учителів.

Моральна культура вчителя є найголовнішою передумовою не лише оволодіння педагогічною майстерністю, але і загального професійного самовдосконалення. Така закономірність зумовлена декількома обставинами. По-перше, моральна культура майбутніх учителів є невід'ємною частиною духовно-культурної суспільства, студентська молодь покликана розширювати та примножувати її соціально-культурний зміст. По-друге, зростання моральної культури вчителя сприяє його чинному ставленню не лише до об'єктів, що мають соціально-культурний зміст, але й до наукових знань, що містять в собі безцінні надбання соціокультурного досвіду людства [4].

Посилення етико-психологічної підготовки майбутніх учителів, спрямовання на регулювання системи моральних відносин на різних рівнях педагогічного процесу і налагодженню здорового морально-психологічного клімату шкільного колективу є об'єктивною необхідністю удосконалення всієї системи освіти. Особливої уваги заслуговує дослідження найбільш оптимальних шляхів підготовки вчителя до взаємодії з учнями на доброзичливих гуманістичних засадах в різних підсистемах навчально-пізнавальної, репродуктивної і творчої діяльності.

Виховання моральної культури особистості вчителя – складний та багатогранний процес, який включає педагогічні та соціальні впливи. З точки зору педагогічної теорії процес морального виховання являє собою сукупність цілеспрямованих і послідовних дій студентського та педагогічного колективів і виховного оточення поза межами учбового закладу. Моральне виховання, за визначенням В. І. Лозової, це цілеспрямований процес взаємодії вихователів і вихованців, спрямований на оволодіння моральною культурою, яка визначає ставлення вихованців до навколишнього світу [5]. Метою цього процесу є моральна культура особистості вчителя.

Важливе місце у системі підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до морального виховання учнівської молоді займає засвоєння основних закономірностей процесу морального виховання: єдність виховання і самовиховання (правильно організоване виховання, звичайно, стимулює самовиховання, відкриває шляхи до вдосконалення особистості); залежність результатів від способів організації суспільно-корисної діяльності учнів; залежність ефективності роботи від міри активності вихованців; залежності результатів виховання від характеру спілкування вихованців із оточуючими людьми; єдність і взаємозв'язок методів і засобів виховання.

В умовах вищого навчального закладу завдання кожного студента полягає в тому, щоб виховувати в собі високі моральні якості, досягти значних успіхів в оволодінні своєю спеціальністю, долати особисті недоліки. Водночас молода людина не повинна залишатися байдужою до негативного у поведінці своїх товаришів, однокурсників.

Важливо, щоб студенти знали моральні вимоги щодо професій, які вони опановують, і якості, які повинні виховати в собі, щоб відповідати цим вимогам. Засвоєння норм професійної етики допомагає молодій людині швидше професійно адаптуватися.

Висновки. Отже, моральна культура є найголовнішим компонентом життя особистості, який проявляється у сукупності принципів, норм, правил, почуттів, що регулюють її дії в усіх сферах життя. Формування всебічно розвиненої особистості майбутнього вчителя іноземних мов вимагає здійснення цілеспрямованої виховної роботи в різних напрямках: моральному, правовому, екологічному, трудовому, економічному, естетичному, фізичному та ін. У процесі формування майбутніх фахівців чільне місце належить вихованню моральної культури особистості, що передбачає застосування педагогічних принципів та основних положень гуманістичної педагогіки та педагогіки співробітництва. Саме завдяки формуванню моральної культури перебудовується сама людська особистість відповідно до моральних цінностей, які віддзеркалюють суспільні відносини, правила та норми поведінки людей. Саме тому виховання моральної культури особистості студентів вищих навчальних закладів в системі підготовки вчителя іноземних мов стає наразі одним із пріоритетних напрямів роботи всієї системи університетської освіти України.

Використана література:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. – К. : Либідь, 1998. – 204 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Гуменнікова Г. Р. Першооснови моральної культури особистості. – К., 1995.
4. Донцов А. В. Моральна культура вчителя : монографія. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 240 с.
5. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання : навчальний посібник / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – 2-е вид. – Х., 2002. – 400 с.
6. Павловская О. А. Нравственность. Личность. Трудовой коллектив : монографія. – Минск : Наука і тэхніка, 1991. – 96с.

Аннотация

В статье приведен анализ и сущность понятия “моральная культура”. Рассмотрена проблема воспитания нравственной культуры у студентов высших учебных заведений в системе подготовки учителя иностранных языков.

Annotation

The analysis and the essence of the concept of ‘moral culture’ are given in the article. The problem of education of moral culture among the students of higher education institutions in training teachers of foreign languages is viewed in the article.

УДК 33:[378.091.12:811.111]

Пристапа В. В.

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНЖЕНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стрімкий соціально-економічний прогрес ставить нові вимоги до якості освітнього рівня фахівців, зокрема випускників технічних ВНЗ. Згідно даних спостереження експертів Світової організації праці, у світовому масштабі безробіття серед молоді до кінця поточного року сягне 13% [7]. Це найвищий рівень з 1991 роком (близько 90% безробітної молоді проживає в країнах з перехідною економікою). Ситуація з пошуком роботи в Україні погіршується у відповідності зі світовими тенденціями, за даними Держкомстату, у 2008 році кількість безробітних серед молоді в державі складала 13% – це в два рази вище ніж серед всього населення. У 2009 році збереглася та ж тенденція: вже біля 18% безробітних серед молоді й близько 9% серед всього населення [6].

Високий рівень безробіття серед молоді ставить питання відповідності вищої освіти вимогам сучасного ринку праці в умовах ринкової економіки. Країни Західної Європи знайшли нове вирішення проблеми безробіття – розроблення нових стандартів вищої освіти, які б допомогли студентів отримати не лише знання, вміння та навички, а й компетенції, які, в свою чергу, формують основу професіоналізму фахівця – професійну компетентність. Як відомо, професійна компетентність – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця [4]. Отже, як можна побачити з визначення професійної компетентності – це полівалентне утворення, яке включає в себе різноманітні новоутворення (компетенції), сукупність яких складає професіограму сучасного спеціаліста. Якщо мова йде про професійну діяльність, неможливо оминати поняття економічної компетентності, як важливої складової професійної компетентності, адже професійна діяльність – це економічні відносини суб'єкта з іншими суб'єктами професійної діяльності (мікроекономічні відносини) та суб'єкта з компанією – мезоекономічні відносини, та регіоном, державою (макроекономічні відносини). Таким чином, сформована економічна компетентність є передумовою професійної адаптації фахівця до змін на ринку праці та пропедевтичним засобом безробіття.

На нашу думку, формування економічної компетентності можливе не лише в процесі вивчення економічних дисциплін, але й під час вивчення предметів гуманітарного циклу, оскільки їх освітній потенціал та змістове наповнення значною мірою перетинається з соціально-економічними проблемами суспільства, що, в свою чергу, формує певне економіко-контентне поле.

У державних документах, зокрема постанові Кабінету Міністрів України № 1719 від 13 грудня 2006 р. визначено що до гуманітарних наук належить філософія, історія і філологія [3]. Тому виходячи з вищевказаного визначення, ми беремо англійську мову як предмет гуманітарного циклу в процесі вивчення якого можливе формування економічної компетентності майбутнього інженера. Отже, ми можемо говорити про інтегративний курс метою якого є формування предметної компетентності, у нашому випадку економічної.

Взаємопроникнення традиційних наукових дисциплін, що відбувається останнім часом, вимагає перегляду загальноприйнятої структури наукових знань, як способу вироблення нових підходів до освіти. Ця проблема, разом з проблемами гуманізації та демократизації освіти, знаходить одне з можливих